

1988, 12. května – Sdělení VONS č. 762 „Policejní represe proti tryzně za Pavla Wonku“ o preventivním zadržování potenciálních účastníků tryzny za Pavla Wonku na Staroměstském náměstí v Praze, o policejním zásahu na Staroměstském náměstí a o prohlídce na pracovišti jednoho ze zadržených Otakara Veverky.

Dne 6. 5. 1988 chtělo několik čs. občanů uspořádat tryznu za Pavla Wonku.¹ Tryzna měla probíhat v Praze na Staroměstském náměstí v době pohřbu Pavla Wonky, tj. v 15 hodin.² V dopoledních hodinách byli Státní bezpečností odvedeni ze svých bytů a pracovišť člen Jazzové sekce Martin Sýkora a signatáři Charty 77 Ladislav Hejdánek, Luděk Marks a František Stárek a dále Jaroslav Hejna a Iva Vojtková. Byli zadržováni do odpoledních hodin, aby se tryzny nemohli zúčastnit. Okolnost, že někteří ani o připravované tryzně nevěděli, nebyla při této policejní akci rozhodující. Po několika dalších občanech StB intenzivně pátrala. Jána Čarnogurského z Bratislavy a Radima Palouše z Prahy střežila onoho dne tzv. ostraha.

Na Staroměstském náměstí byli před 15. hodinou zadrženi signatář Charty 77 John Bok, když připravoval transparent k tryzně. Spolu s ním byl zadržen Miroslav Skoumal. Oba byli po několika hodinách propuštěni. Asi 30 občanů, kteří se zde sešli, se neodvážilo tryznu zahájit, protože počet příslušníků Státní a Veřejné bezpečnosti je značně převyšoval.

Týž den byli na několik hodin zadržováni v Trutnově manželé Havlovi. Státní bezpečnost tak zabránila Václavu Havlovi, aby na pohřbu Pavla Wonky přednesl projev, který nakonec přečetl mluvčí Charty 77 Stanislav Devátý.

Nejcitelněji zasáhla onoho dne represe signatáře Charty 77 a člena jazzové sekce Otu Veverku, který byl po poledni zadržen na svém pracovišti ve strážním domku v Praze na Žižkově a převezen na oddělení VB. Poté mu byly násilím odebrány klíče od strážního domku a příslušníci StB zde provedli pod vedením npor. JUDr.

Václava Michálka prohlídku, ačkoliv k ní neměli ani povolení prokurátora ani jiný zákonný podklad. Bylo odňato 105 položek, prakticky všechny soukromé věci Oty Veverky, mezi nimi psací stroj, učebnice angličtiny, oficiálně vydané knihy, jízdní řád ČSD, dále samizdatové publikace Infoch a Vokno. Na oddělení VB byl Ota Veverka převezen v poutech. Propuštěn byl asi ve 22 hod.³

Informace o Chartě 77, r. 11, 1988, č. 10, s. 15–16.

POZNÁMKY

¹ K perzekuci Pavla Wonky viz sdělení VONS č. 394, 536, 544, 585, 625, 626, 638, 640, 648, 649, 667, 673, 688, 712, 744, 751, 752 a 859, dokumenty č. 397, 539, 547, 588, 628, 629, 641, 643, 651, 652, 670, 676, 691, 715, 747, 754, 755 a 863.

² Dne 6. 5. 1988 měl P. Wonka pohřeb ve vrchlabském kostele sv. Vavřince. Ten se stal manifestací proti totalitnímu režimu, zúčastnilo se ho na dva a půl tisíce lidí, včetně zástupců osmi zastupitelských úřadů a štábu západoněmecké veřejnoprávní televize ARD. Svědectví o jeho průběhu přinesla Dana Němcová: „*Pavel Wonka, který ve věku 35 let skonal ve věznici MS v Hradci Králové dne 24. dubna 1988, byl důstojně pochován 6. května 1988 ve Vrchlabí, v místě svého bydliště a působiště.*

Po tři dny před pohřbem vlála pod jeho oknem, obráceným na hlavní příjezdovou ulici do Vrchlabí, černá vlajka. Ve večerních hodinách 5. května byla odstraněna a nahrazena vlajkou československou, v rámci májové výzdoby. Ve výkladní skříni pohřební služby na náměstí a v římskokatolickém kostele sv. Vavřince bylo vystaveno smuteční oznámení. Ve zdánlivě klidném městě panovalo napětí. První smuteční hosté z pražského okruhu Charty 77 dorazili do Vrchlabí již ve čtvrtek 5. května.

6. května v ranních hodinách byly matce a bratru Pavla Wonky v Hradci Králové předány tělesné pozůstatky. Bratr Jiří nemohl Pavla poznat. Matka nabyla jistoty o identitě podle zubu, jehož část si urazil jako chlapec. Za dobu vazby, do které byl odvléčen z úředního jednání na vojenské správě v Trutnově, ztratil 21 kg tělesné váhy. V přítomnosti pozůstalých byla rakev uzavřena a dopravena pohřební službou do Vrchlabí. Od 14.30 hod. byla vystavena v kostele sv. Vavřince, kam se přicházeli smuteční hosté poklonit památce Pavla Wonky a uctít květinovými dary. K věncům rodiny a nejbližších přátel přibýly věnce a kytky se stuhami CH 77, FIDH, Jazzové sekce, SPUSA, přátel z Trutnova, trnový věnec a nespočet květin. Všechny tyto poslední dary byly z čerstvých květin, až na věnec z ostatného drátu ozdobený trikolorou, dar spoluvězně, který

byl posláze na rakvi spuštěn do hrobu. Do 15 hod., kdy začala zádušní mše, se prostorný novogotický chrám zcela zaplnil nejméně šesti sty smutečnických hostů. Byli přítomni také členové osmi zastupitelských úřadů: Austrálie, Francie, Itálie, Kanada, Nizozemí, NSR, Velká Británie, USA, štáb západoněmecké televizní společnosti ARD, katolický biskup Karel Otčenášek, signatáři občanského společenství Charta 77 z Čech i Moravy a její 3 mluvčí, členové Jazzové sekce, SPUSA a VONS.

Po mši a smutečnickým obřadu vynesli přátelé rakev Pavla Wonky před kostel k pohřebnímu autu. Na prostranství před kostelem byl nepřehledný dav asi 2000 místních obyvatel. Z objektů přilehlých ku hřbitovu bylo toto shromáždění sledováno bezpečnostními orgány v civilu. Část jich postávala a kouřila na hřbitově. Přesto zcela nerušeně po obřadu, který vykonal místní kněz, se s Pavlem Wonkou rozloučili smuteční řečníci. Úvodem herečka Vlasta Chramostová přednesla filozofický text z pozůstalosti Jana Patočky, jednoho z prvních mluvčích Charty 77, který 13. března 1977 podlehl chorobě v důsledku vyčerpání nepřetržitými policejními výslechy. Václava Havla, který byl se svou manželkou zadržen v Trutnově, zastoupil současný mluvčí CH 77 Stanislav Devátý. Neméně burcuující byla promluva katolického kněze bez státního souhlasu a člena VONS Václava Malého. Hluboký a jímavý byl proslov Hany Jüptnerové, neohrožené profesorky jilemnického gymnázia, která po léta zblízka sdílela úsilí i utrpení Pavla Wonky i celé jeho rodiny. Za spoluvězně se s Pavlem prostými slovy rozloučil krajan Kurt Josef Tomčík. Jedna starší žena z Vrchlabí si dodnes vyčítá, že pro pohnutí nedokázala vyslovit nad hrobem prostý dík za všechny ty ‚chudé‘ v okolí, jimž byl Pavel Wonka vždy pohotovým, obětavým a nezištným rádcem a pomocníkem.

Celé shromáždění zazpívalo československou státní hymnu a poté byla spuštěna rakev do hrobu. Řada těch, kteří pozůstalým projevovali účast, byla nekončící. Hrob byl zpola zasypán hroudami a květinami. Večer byl již krásně upraven a navštěvován místními mladými lidmi, kteří prohlíželi stuhy a zapalovali svíce. Stuhly zůstaly na místě i druhý den ráno a přibýly jen květiny a krásná fotografie Pavla Wonky, usmívajícího se i v poutech městského soudu v Praze.

Posilovala ho víra v právo a spravedlnost [...]“ Informace o Chartě 77, r. 11, 1988, č. 10, s. 7; přepis zprávy je publikován na webových stránkách věnovaných Pavlu Wonkovi, viz: <http://www.wonka.wz.cz/pohreb.htm> [28. 2. 2014].

Jeden z projevů na pohřbu měl mít Václav Havel, který však byl zadržen a musel ho za něj přečíst Stanislav Devátý. V tomto projevu bylo uvedeno: „Loučíme se s mladým mužem, který podřídil svůj život jedinému cíli: boji za to, co nazýval právní kulturou. Jeho smrt ve vězení otřásajícím způsobem stvrzuje oprávněnost jeho boje. Všemi svými okolnostmi vrhá totiž prudké světlo na právní nekulturnost, tedy tu nekulturnost, na kterou tak houževnatě a po mnoho let tento muž poukazoval.

[...] Svůj díl odpovědnosti za Pavlovu smrt nenesou jen lhostejní a otupělí soudci a prokurátoři a demoralizovaní vězeňští činitelé. Nese ho celá společnost,

kteřá dopustila onen úpadek právní kultury a tím i úcty k lidskému jedinci. Nese ho tedy i každý z nás. A na každém z nás je, aby způsobem přiměřeným jeho možnostem a schopnostem zesílil – tváří v tvář této oběti – svou snahu zasazovat se za vítězství pravdy a práva.

Pavlu Wonkovi mohou věřící z nás pomoci snad už jen modlitbou. Všichni ale můžeme velmi prakticky, svou každodenní prací a svými každodenními postoji, pomoci svým bližním i sobě samým. Stačí, když se budeme aspoň ve stonásobně menší míře držet imperativu, kterého se držel on a který nám tu zanechal jako nejvlastnější vnitřní poselství své smrti.

Pavle, loučíme se s Tebou jménem Charty 77, Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných i jménem všech, kteří o Tvé práci věděli a s obdivem ji sledovali.“ *Informace o Chartě 77*, r. 11, 1988, č. 10, s. 8.

Hana Jüptnerová do svého projevu vložila i osobní vzpomínku na Pavla Wonku: „Vzpomínám si na jeden náš rozhovor. Kdysi dávno jsme spolu někde seděli chvíli v autě a já jsem nahlas uvažovala o tom, že utrpení může mít zástupný charakter; že je to vlastně jen jakási náhoda, že ve vězení teď nejsem já, ale někdo jiný. A ten druhý je tam vlastně i za mě – abych já tam nemusela být. Teď se mi ta myšlenka vrací. Ale jak mám vyjádřit onu zástupnost tváří v tvář Tvé smrti? Ty jsi mrtvý, a my žijeme! Jaké břemeno jsi to tím na nás vložil! Svou smrtí si nás zavazuješ – k tomu, aby naše životy nebyly pro nás soukromou záležitostí, ale abychom je (stejně jako Ty) viděli jako část života celé naší společnosti, celého našeho národa, do něhož jsme vrostli a který nám je i v této době stále tak drahý. Zavazuješ nás k tomu, abychom svou čest a svědomí opět postavili na první místo ve svých životech. Abychom – stejně jako ty – odmítali dělat kompromisy s mocí a bezprávím; abychom měli sílu odmítat to, co považujeme za nesprávné, a dělat to, co pokládáme za správné. Ty jsi způsobil, že se nám rozměr smrti jako nejvyšší oběti stává znovu měřítkem hodnot. Pomohl jsi nám k tomu, že budeme jednat beze strachu.“ Tamtéž, r. 11, č. 10/1988, s. 8–9; projev Hany Jüptnerové je publikován na webových stránkách věnovaných Pavlu Wonkovi, viz: <http://www.wonka.wz.cz/pohreb.htm>.

³ O tryzně za Pavla Wonku v Praze se tendenčně zmiňuje i článek Jaroslava Kojzara a Karla Waltera „Pravda proti výmyslům“ o smrti P. Wonky obsahující rozhovor s americkými lékaři Robertem S. Lawrencem a Robertem H. Kirschnerem zkoumající okolnosti Wonkovy smrti. V článku je uvedeno: „Včera, 8. května, byl ve Vrchlabí pohřben třicetipětiletý čs. občan Pavel Wonka, který zemřel na následky plicní embolie v královéhradecké věznici a jehož jméno v posledních dnech bylo zneužíváno v útocích proti naší společnosti.“

Na stejnou dobu se západní ideodiverzní vysílačky pokusily za spolupráce několika jednotlivců nepřátelských našemu zřízení zorganizovat demonstraci na pražském Staroměstském náměstí. Akce skončila pro naprostý nezájem našich občanů fiaskem tím, že se vůbec nekonala.“ *Rudé právo*, 7. 5. 1988, s. 2.